

PANURUS

FUGLE OG NATUR I SØNDERJYLLAND
OAS & DOF SØNDERJYLLAND

INDHOLDSFORTEDELSE

FELTORNITOLOGERNES 10 BUD	4
SET OG HØRT	5
ÅRSMØDE OG GENERALFORSAMLING / DOF SØNDERJYLLAND	6
FUGLEINFLUENZA	8
FORMANDENS KIKKET	10
PSYCO-TWITCH	12
GENRALFORSAMLING / OAS	15
BOGANMELDELSE	16
NEDSKÆRINGER VED SLIVSØ	17
MUSVÅGEUNGER	18
20 ÅR MED YNGLENDE HAVØRN	20
EN FUGL I HÅNDEN	26
GÆT EN FUGL	27
NY HJEMMESIDE	28
OPSLAGTAVLEN	29
STRANDFUGLE PÅ RØMØ	30
FULETURE I SØNDERJYLLAND	32
SORTTERNEN SOM YNGLEFUGL I TØNDERMARSKEN	33
SORTSPÆTTE-OMFLYTNING	36

Forsidebillede:

Isfugl fra Nørresø ved Tønder
Foto: Per Bangsgaard

Bagsidebillede:

En ny generation grå fluesnapper
Foto: Gunnar Andersen

Rødhals - Foto: Claus Dichmann

PANURUS

AF VIGGO PETERSEN

Du sidder nu med årets sidste nummer af PANURUS sprængfyldt med gode artikler og billeder, som du forhåbentlig finder interessante.

Det er superlet at være redaktør, når så meget stof vælter ind i mailbakken.

Så skal det hele bare rystes på plads på papiret, keine hexerei....

Jeg har som noget nyt forsøgt at sætte et lille vellignende billede ved artiklerne, så du kan se, hvem der er forfatteren. Det er billeder jeg har tiltusket mig på Facebook og hjemmesider. Det ville være fint, hvis du ville vedhæfte et billede af dig selv sammen med din artikel, så får du det billede du helst vil have, og jeg sparer en del arbejde.

Egon Iversen har ønsket at stoppe som afsender på PANURUS, og jeg har tilbudt

at overtage dette, indtil der kan findes en ny. Hvis det var noget for dig, så kontakt en af formændene eller undertegnede.

Til slut vil jeg takke alle forfattere og fotografer for alle de fine indlæg, ikke kun i dette nummer, men i hele 2016.

Næste nummer bliver et jubilæumsnummer idet det første eksemplar af PANURUS så dagens lys i april 1967. Så hvis du er en af de tidligere redaktører og ligger ind med stof og historier fra før computeren blev opfundet, så send det til mig, gerne med lidt fotos.

GLÆDELIG JUL
OG GODT NYTÅR
VI SES DERUDE

Redekasser & Foderhuse

Kig ind på hjemmesiden for typer og priser.
Afhent på mit værksted, eller jeg sender.

Specielle kasser
fremstilles gerne
efter ønske.

Hans Erik Lock, Aubækvigvej 2, 6200 Aabenraa
tlf. 7462 2203, mobil 2224 5287, mail lock1@live.dk

www.Redekassebyggeren.dk

FELTORNITOLOGERNES 10 BUD OM FÆRDSEL I NATUREN

KILDE: PANDION NYHEDSBREV - SEPT. 2016

Det er glædeligt, at flere og flere finder det spændende at se på fugle – både de 'dagligdags' og de mere usædvanlige. Men det sker også, at DOF bliver spurgt om, hvordan vi forholder os til denne eller hin episode, hvor nogen mener, at ornitologer har optrådt på en måde, der vækker diskussion. Regler for god opførsel er ikke noget statisk. Ny teknologi gør det muligt, at mange flere end tidligere hurtigt kan nå frem til spændende fugle. Når vi bliver flere i naturen, er der klart nok brug for opdaterede råd om, hvordan vi hver især bør opføre os for, at alle får en god oplevelse. Derfor har DOFs Hovedbestyrelse i samarbejde med Feltornitologisk Udvalg nedskrevet disse helt enkle råd om god opførsel i naturen – forhåbentlig til glæde for alle.

1. Hjælp andre til at få ligeså gode oplevelser som dig selv – også de mindre erfarne. Ikke noget med arrogance her. Vi har alle være nybegyndere engang.

2. Det burde være indlysende, men det dur ikke at skræmme fuglene væk, hverken som fuglefotograf eller -kigger. Alt for ofte ser man, at især fotografer bliver ved med at gå tættere og tættere på – indtil fuglen flyver.

3. Hav tålmodighed, når du er i felten, og vent på, at fuglene kommer til dig. Det er ofte også den bedste taktik. Undgå at trampe de samme fugle op gentagne gange og vær skånsom mod området du færdes i.

4. Sjældne ynglefugle – også potentielle ynglefugle – kræver særlig beskyttelse

ved ynglestedet. Undlad derfor at gå for tæt på eller forstyrre. Det giver også fuglefolk et særdeles dårligt ry blandt almindelige mennesker.

5. Ved ringmærkning af fugle skal Ringmærkningscentralens retningslinjer selvfølgelig følges.

6. Play-back skal bruges med stor omtanke. Brug det specielt ikke overfor potentielle ynglefugle, da det kan stresse dem nok til, at de skræmmes væk. Undersøg desuden, om der er andre ornitologer i området, hvis du bruger play-back på en lokalitet i trækperioderne, så de ikke tror, de hører en sjælden fugl, som ikke er der.

7. Det samme gælder anvendelse af droner med filmoptager eller kamera til at komme tæt på ynglende eller rastende fugle, så de forstyrres.

8. Indtrængen på arealer, som Naturbeskyttelsesloven ikke giver adgang til (dvs. hegnede og dyrkede arealer, privat skov uden for vej og sti og selvfølgelig heller ikke haver) er ikke lovligt, og det skal respekteres. Spørg i stedet om lov først, og undgå under alle omstændigheder at ødelægge den naturlige bevoksning, afgrøder eller hegn mm. for at få et bedre kik. Se også Feltornitologisk Udvalgs anbefalinger om håndtering af fund af sjældne fugle

9. Husk på, at det ikke kun er dig som privatperson, der kan kritiseres ved dårlig eller uetisk opførsel. Det skader alle ornitologer og foreningens omdømme.

10. Brug sociale medier med omtanke, vis respekt for ophavsrettigheder og kommuniker med de øvrige brugere på en ordentlig måde.

SET OG HØRT

29. august 2016 - 30. oktober 2016

AF KARL SCHLICHTER OG MORTEN B. HANSEN

Oplysningerne til oversigten er taget fra DOF-basen, hvor det hovedsageligt er de bemærkelsesværdige fugleobservationer, som danner grundlag. Det skal derfor samtidigt være en opfordring til alle, at man indtaster sine observationer i DOF-basen.

Visse arter kan være markeret med (SU), og derfor skal observationen først forbi Sjældenhedsudvalget, før en endelig godkendelse accepterer observationen.

Citronvipstjert (SU) set 17. okt. på Juvre Enge (Rømø)

Middelhavstenpikker (SU) set 13. okt. ved Vidåen

Sort ibis (SU) set 9. okt. i Slivsø og 10. okt. i Rudbøl Sø

Storpiber set 4. okt. på Højer Vade og 17. okt. på den nordlige del af Rømø

Sort stork set 4. - 5. sep. ved Over Lert

Hvidbrynet løvsanger set på flere lokaliteter

Steppehøg set på flere lokaliteter

Et rimeligt stille efterår sjældne fugle alt taget i betragtning. For middelhavstenpikkens vedkommende, så blev den samme fugl og af samme observatør regnet som en 0 observation 3 dage tidligere. Observationerne er først tastet ind i DOF-basen den 21. og 26. okt., hvorfor ingen har kunnet tjekke op på fuglen.

De to fund af sort ibis er meget sparsomt beskrevet i DOF-basen, men da Slivsø fuglen var væk næste dag, så kunne observationerne dreje sig om samme fugl. Det vil i så fald ikke være første gang, at en sort ibis fra østkysten genfindes på vestkysten.

Det samme skete med Årø-fuglen i 2014.

Citronvipstjerten vil være den første i Sønderjylland siden 21. maj 2002, hvor en trækende han sås ved Højer Sluse. Sønderjyllands første og hidtil eneste rastende fugl var den "verdensberømte" oversomrende han, der i flere måneder opholdte sig i Frøslev Mose tilbage i 1987.

Status fra Sjældenhedsudvalget

Følgende observation er blevet forkastet siden sidste Panurus.

Dværgværling (Landsende Rømø 2015)

Følgende observationer er under behandling

Amerikansk sortand (Pøls Rev 2016)

Gåsegrib (Slivsø 2016)

Iberisk gransanger (Landsende 2016)

Mellemflagspætte (Kollund 2016)

Gåsegrib (Slivsø 2016)

Iberisk gransanger (Rømø 2016)

Tereklire (Margrethe Kog og Saltvandssøen 2016)

Sort ibis (Slivsø og Rudbøl Sø 2016)

Citronvipstjert (Juvre Enge 2016)

Årsmøde og generalforsamling 2017 Dansk Ornitologisk Forening Lokalafdelingen i Sønderjylland

Søndag den 5. februar 2017

Gram Slotskro, Slotsvej 52, 6510 Gram

Program for dagen

Kl. 09:45-11:45

Vi mødes på slotskroen, hvor vi starter med en hurtig kop kaffe.

Derefter går vi en tur ud langs det nye omløbsstryg langs Gram å og tilbage gennem slotsparken, hvor vi håber at se vandstær, isfugl og forskellige spætter.

Kl. 11:45-12:30

Vi er tilbage på Slotskroen, hvor der serveres en let frokost (tilmelding skal ske i forvejen, og ligesom i 2016 vil vi opkræve vi 100 kr. som tilskud).

Hvis I ønsker at deltage i frokosten (pris 100 kr.) skal indbetaling ske senest den 21. januar.

Indbetaling til konto: 7970 0000114097

Kontakt evt. Jesper Leegaard (tlf. **25 65 86 90** eller **sortstork@gmail.com**)

Kl. 12:30-14:15 - Årsmøde

Program for eftermiddagen følger.

Foreningens medlemmer er meget velkomne til at støde til i løbet af dagen

Der vil inden selve generalforsamlingen starter blive serveret kaffe

Vi får kaffen sat ind under årsmødet, så vi er friske til generalforsamlingen

Kl. 14:15-16:15

Generalforsamlingen begynder og den bliver afholdt efter gældende regler.

Det er muligt at deltage i alle dele af arrangementet eller kun i enkelte af dem.

For nærmere oplysninger kontakt formand Jørn V. Sørensen

(tlf. **74 53 17 20** eller **jorn.v.sorensen@gmail.com**).

Forslag fra medlemmerne til pkt. 8, forslag fra medlemmerne må for at kunne behandles på generalforsamlingen være formanden i hænde senest den 15. januar 2017. (**jorn.v.sorensen@gmail.com**)

Generalforsamling 2017 for DOF-Sønderjylland

Søndag den 5. februar 2017

Gram Slotskro

Kl. 15:00 - 17:00

Dagsorden:

1. Valg af dirigent.
2. Beretning om afdelingens virksomhed i det forløbne år.
3. Fremlæggelse af det reviderede årsregnskab til godkendelse.
4. Fremlæggelse af budget og næste års handleplan til godkendelse.
5. Valg til bestyrelsen

- Følgende opstiller til genvalg:

- * Gerd Bonnesen
- * Jesper Leegaard
- * Martin Liebermann
- * Ole Tønder

6. Valg af suppleanter

Karen Raagaard og Gabor Graehn, som begge gerne opstiller til genvalg

7. Valg af 2 revisorer.

8. Forslag fra medlemmerne

9. Eventuelt.

Forslag fra medlemmerne til pkt. 8 må for at kunne behandles på generalforsamlingen være formanden i hænde senest den 15. januar 2017. (jorn.v.sorensen@gmail.com)

Foreningens medlemmer er meget velkomne til at støde til i løbet af dagen.

FUGLEINFLUENZA 2016

KILDE: FØDEVARESTYRELSENS HJEMMESIDE

Fund af døde eller syge vilde fugle i naturen

Hvis du finder flere døde vilde fugle, skal du kontakte Fødevarestyrelsen.

Læs, her hvordan du kan hjælpe og hvilke fund Fødevarestyrelsen meget gerne vil have besked om.

Sådan gør du

Meld fund af døde eller syge fugle i områder, hvor der endnu ikke er konstateret fugleinfluenza

Indmeldinger af døde vildfugle er værdifulde for Fødevarestyrelsen, da undersøgelserne af fuglene giver Fødevarestyrelsen et godt overblik over udbredelsen af fugleinfluenza blandt de vilde fugle i Danmark.

Af ressourcemæssige årsager prioriterer vi at indsamle fugle fra områder, hvor der endnu ikke er fundet smittede fugle.

På nedenstående kort er der markeret, hvor der pt. er blevet fundet vilde fugle, som er smittet med fugleinfluenza.

Kort over konstaterede tilfælde af HPAI H5N8 (21.11.2016)

Meld fund af vandfugle, rovfugle eller kragefugle

Hvis du finder døde eller syge vilde fugle i naturen, er Fødevarestyrelsen meget interesseret i at få besked om dit fund, hvis det drejer sig om:

- **Vandfugle**
- **Rovfugle**
- **Kragefugle**

Du kan kontakte Fødevarestyrelsen gennem vores kontaktformular (*på Fødevarestyrelsens hjemmeside, red.*)

Hvilke fugle er relevante at undersøge?

Vandfugle, rovfugle og kragefugle har særlig interesse i forhold til Fødevarestyrelsens overvågning for fugleinfluenza. Hvilke arter der specifikt er tale om, kan ses på denne liste:

Fugle, som sendes ind til undersøgelse, skal være døde for nylig – helst indenfor to dage – og fjerdragten skal være intakt. Som regel kan man se på fuglen, om den har ligget et stykke tid i naturen. Et kadaver af en fugl kan ikke undersøges, hvis det har ligget længe og er begyndt at gå opløsning. Det samme gælder olieindsmurte eller trafikdræbte fugle.

Det er helt normalt, at fugle dør i naturen pga. fødemangel, kulde eller af andre årsager. Derfor skal Fødevarestyrelsen ikke have besked om alle fund af syge eller døde fugle, men kun om dem, som er relevante for overvågningen for fugleinfluenza.

Hvis du finder en død fugl, som Fødevarestyrelsen ikke skal have besked om, og du ønsker at fjerne den, så undgå at komme direkte i kontakt med fuglen eller dens ekskrementer. Brug engangshandsker eller saml den op med en plastikpose. Læg fuglen i plastikposen og luk posen. Smid posen i skraldespanden sammen med den almindelige dagrenovation. Hvis du bor i en kommune, som har sortering af affald i bioaffald og affald til forbrænding, skal den døde fugl i affaldspanden med det affald, som sendes til forbrænding.

Vask hænderne grundigt med vand og sæbe. Kun voksne bør håndtere døde fugle.

Kontakt Fødevarestyrelsen

Hvis du finder en død eller syg vild fugl, skal du lade den eller dem ligge og kontakte Fødevarestyrelsen (*på Fødevarestyrelsens hjemmeside, red.*).

Sørg for at have en nøjagtig beskrivelse af stedet, hvor du har fundet fuglen; kontakt derefter Fødevarestyrelsen, og giv besked om fundet.

Fødevarestyrelsen vil herefter vurdere dit fund og afgør, om fuglen eller fuglene skal undersøges for fugleinfluenza. Du vil ikke blive kontaktet af Fødevarestyrelsen i den forbindelse.

FORMANDENS KIKKERT

AF JØRN VINTHER SØRENSEN

Tidligere på året har jeg skrevet om de mange dværgterner og hvidbrystede præstekraver, som er blevet set på Rømø i år.

Dværgterne

Foto: Ole Martin

Fuglene har haft pæn ynglesucces på Rømø på den sydvestligste del af øen. Det er det sted i landet, hvor vi kan se flest individer af begge arter.

Derfor var det også med stor undren at kunne læse, at Tønder kommune arbejder på, at der skal laves en heliport på den sydlige halvdel af øen tæt på de ynglende fugle, tæt på stranden og tæt på sommerhusområder.

I materialet fremgik det, at der skulle være op mod 4.000 operationer om året med start og landinger af helikoptere, der skulle servicere olieplatforme.

Som fugleinteresseret og naturinteresseret fatter jeg ikke, at man kan finde på at placere en heliport på Rømø, der er en del af Nationalpark Vadehavet med den

enestående natur, som øen kan byde på.

Som økonom fatter jeg heller ikke, at der skal placeres en heliport der, når der samtidig er en lufthavn i Esbjerg, som kan tilbyde endnu bedre forhold for en heliport. Esbjerg er meget lettere at komme til for piloter, da der er motorvej og jernbaneforbindelse til resten af landet. Ligeledes er Esbjerg også en havneby.

På et velbesøgt informationsmøde på Rømø mødte repræsentanter op fra DOF Sønderjylland sammen med lokale sommerhusejere og folk, der repræsenterede turisterhvervet.

Mange er modstandere af dette projekt.

DOF Sønderjylland skrev derfor et høringssvar til Tønder kommune, hvor vi gjorde opmærksom på, at sådan en heliport var vi modstandere af, da den uden tvivl vil forstyrre især de sjældne arter som hvidbrystet præstekrave og dværgterne.

ooo000ooo

Efteråret 2016 har været noget helt særligt fuglemæssigt, da vinden har været i øst det meste af tiden.

Det betød, at landet blev besøgt af rigtig mange sjældne fugle fra øst.

Særligt den sibiriske jernspurv har glædet flere hundrede fuglekiggere i det ganske land. Først dukkede en fugl op på Christiansø, som vores lokale Anton Liebermann var med til at ringmærke. Kort efter dukkede en op på Stubben ved København, og efterfølgende er den blevet set flere steder, bl.a. 3 steder i Jylland (i skrivende stund). Det er Rosenvold ved Vejle, Skallingen og Hirtshals.

På Sylt ud for Højer har den også været.

Der har helt sikkert været adskillige også i Sønderjylland.

Det er meget sandsynligt, at nogle fugle vil overvintre. Så hold godt øje med foderbrættet denne vinter.

Andre sjældenheder som Hvidkindet værbling og Isabellastenpikker har også gæstet vores land, ligesom den østlige race af husrødstjert.

Sibirisk jernspurv

Foto: Palle Rosendahl Larsen

Den hvidkindede værbling blev ikke set af ret mange, og den kan også finde på at overvintre og dukke op på et foderbræt. Det var sådan en, Andreas Bennetsen Boe fandt i sin have i Aabenraa i 2010.

Selv har jeg købt 22 kg. solsikkekerner i håbet om at tiltrække en af disse sjældenheder.

Så vinteren kan passende blive brugt på at finde sådan en sjældenhed. Det er bare med at komme ud, når forholdene tillader det ☺

Men vi fik da også besøg af en rigtig sjældenhed, da Svend Anker Schwebs fandt en tophejre ved Slivsøen. Fuglen var der i flere dage og blev et af de store tilløbsstykker.

ooo000ooo

Ellers bliver vinteren 2016/17 også en hvor vi får besøg af silkehaler. Den er allerede dukket op i Haderslev og længe nordpå har de set store flokke.

Sjællænderne har fået besøg af høgeugler. Måske kan der dukke sådan en op hos os. Da der var invasion af spurveugler, dukkede der en op i Lindet skov. Så hold øje med den på jeres juleskovtur ☺.

Vanen tro havde vi igen besøg af Klaus Malling Olsen, der oplagt øste ud af sin viden om fuglebestemmelse. Torsdag d. 27. oktober var vi 50 samlet på Haderslev katedralskole til et gratis arrangement. Fredag var der teori for dem der havde meldt sig på hans kursushold. Holdet blev splittet op i 2, hvor den ene halvdel tog i felten om lørdagen og den anden halvdel om søndagen.

Vi besøgte Nørresø ved Tønder, Saltvandssøen, Højer dige og sluttede af i Kongens mose med 24 blå kærhøge. Der blev derudover set vandrefalke, dværgfalk, bjergpiber, sortstrubede bynkefugle og meget mere.

ooo000ooo

Søndag d. 6. november mødtes foreningens 9 mest energiske ved Slivsøen, hvor de i 3 robåde roede ud til den store ø, som kan ses fra den nordlige parkeringsplads. Her blev der ryddet træer og buske til gavn for de ynglende fugle. Projektet skete i samarbejde med Naturstyrelsen Sønderjylland.

ooo000ooo

Endelig har vi langt om længe fået vores hjemmeside op at køre igen. Vi kan besøges på www.dof-syd.dk

ooo000ooo

Når dette blad udkommer, så nærmer vi os julen. Jeg vil derfor slutte af med at ønske alle en glædelig jul samt et godt nytår med mange gode fugleoplevelser.

PSYKO-TWITCH

AF ANTON HERRIG LIEBERMAN

Ja det er simpelthen ikke til at fatte, hvad der lige er foregået. I alles øre lyder en endagsudflugt til Bornholm fuldstændig vanvittig, men ikke for fugleinteresserede. Det med at smide alt hvad man har i hænderne, og smadre tværs gennem landet, for at se en lille fugl, hvorefter at vende tilbage igen, ja det er sygt. En stille og rolig mandag hvor kalenderen sagde 30 maj 2016, var jeg lige kommet hjem fra en Engelsk eksamen, hvor det godt kunne have gået bedre, så humøret var ikke helt i top. Klokken var nok ramt 15-16 stykker, og jeg var stadigvæk lidt nede over eksamen, men tankerne røg hurtig på en hel anden boldgade. På birdcall var der meldt en mulig ny for WP ud, og det var så vildt, at jeg tænkte at det nok bare var en drilsk løvsanger. En times tid senere ramte billederne internettet, også vidste vi alle godt, at det her var ren gift. Sulphurbellied warbler (*sinkiangløvsanger red.*) var lige blevet fundet af Sebastian Klein på Christiansø, altså helt over i den anden ende af Danmark. Hvad søren lavede jeg dog i Haderslev? Straks begyndte telefonen at kime fra forskellige, beskederne lød, "hvad gør Anton?" Jeg selv var ikke engang klar over det, fordi jeg vidste, at den her var så sjælden, at jeg aldrig ville få chancen igen, men alligevel skulle pengepungen frem i stor stil. Ny art for WP, det er jo for sygt. Jeg skulle til Biologi Årsprøve om onsdagen, så jeg skulle afsted enten i dag eller onsdag aften. Jeg kunne ikke låne bilen den aften, så derfor var jeg

nødsaget til at vente på hvad der kom til at ske. Den blev meldt ud næste morgen, og alle topbirderne fik den at se! Tirsdag aften besluttede jeg mig så, for at tage kæresten under armen, da denne oplevelse simpelthen vil være for dødssyg alene. Hun var sjovt nok frisk, og vi fik bestilt samtlige billetter til busser, samtlige færger og samtlige toge. Det var lidt risikabelt, da en negativ melding på fuglen onsdag morgen, vil give et kæmpe arbejde med at få pengene retur. Heldigvis var den meldt ud da jeg stod op onsdag, og var klar til årsprøve. Den blev klaret, og jeg fik ordnet de sidste ting, så vi var helt klar til verdens længste tur. Hannah kom hjem til mig ved 17 tiden, og da klokken ramte 19.00 onsdag aften, så var vi placeret i bilen, på vej mod Vojens station, hvor vores første transportmiddel ventede. Vi havde lige fået lækker aftensmad i form af en god laks, så vi var bare top klar og motiveret. Vi landede i køge klokken 23.50, efter en lang men fin tog-tur, som forløb som den skulle. Vi mødte AMBB, EEE, EVF + 1 ved færgen, hvor de var på vej ombord, og de var også ret optimistiske og håbefulde. Vi fik klaret check-ind, og gik ombord. Sejlturen fra Køge til Rønne gik egentlig okay, selvom vi sov ret elendigt den nat. Der var dog god stemning iblandt, hvor APRE, RST, Gj, HeB, SVB m.fl. var ombord. Vi gik i havn klokken 6 torsdag morgen, og ramte den første og hurtigste bus til Gudhjem klokken 6:30. Da vi ankom til Gudhjem var bageren første prioritet, hvor 4 hånd-

værkere og 2 spandauer blev noteret på kvitteringen. De blev nydt nede på selve Gudhjem Havn, imens hovedpersonen (løvsangeren) var blevet meldt ud, så stemningen var god trods alt. Hannah og jeg besluttede os dog for, at vi lige ville tage et lille smut til Gråmyr, da vi skulle have 2 timer til at gå, før færgen sejlede fra Gudhjem. I Gråmyr var der lidt grå fluesnapper, en syngende skovsanger og en sangdrossel. Tiden var dog lige ved at løbe fra os, så det var med hastige skridt vi gik tilbage mod Gudhjem havn. Heldigvis endte det hele godt, og vi stod ombord på Ertholmen, da den sejlede afsted mod Christiansø. Fra sejlturen til Christiansø kom de altid dejlige alkefugle forbi, så de rigtig kunne studeres forskel mellem Lomvie og Alk. 4 gravænder lagde også turen forbi båden. Lidt i

11 gik vi i land, og her mødte vi en stor-smilende Sebastian Klein. Han var kommet ned for at tage imod os, så han ville vise vejen op til hans hit. Der var et par udlændinge iblandt, så derfor foregik lidt af præsentationen på engelsk, hvilket egentlig var helt okay. Han fortalte at han havde hørt fuglen 5 minutter før båden ankom, så vi var ret optimistiske. Da vi ankom til fundstedet, var der dog ingen fugl. Vi fordelte os på det område, hvor fuglen var blevet set. Vi var nok omkring 30-40 mand denne dag. Vi fik fortalt, at

den godt kunne tie stille i 5 timer omkring middag. Der skulle man lige synke en enkelt gang, før man ledte videre, fordi det måtte simpelthen ikke ske, at man rejser så langt for intet. Da der var gået en time, og fuglen stadigvæk ikke var set, så begyndte tankerne at flyve rundt inden i mig. Skulle jeg droppe Dansk årsprøve

*Her ses sangeren i et af sine stille momenter,
foto: Anton Herrig Liebermann*

om fredagen, og bare sove på Christiansø. Jeg havde dog Hannah med, og hun skulle også til dansk årsprøve fredag, og det kunne jeg ligesom ikke være bekendt, så ville vi nok ikke være kærester særlig meget længere ;) I hvert fald røg der tusindvis af tanker gennem hovederne på os, og vi ventede utålmodigt på den. Den måtte da dukke op?!? Da klokken ramte 12:01 råbte en, den er her. Hele flokken flyttede sig, men ak!! det var bare en gransanger. Sikke en mavepuster man fik der! Klokken 12:18 høres en lig-

nende gærdesanger sang, lidt faldende tone, men en sang man aldrig havde hørt før, også vidste vi godt hvad klokken havde slået. Alle folk blev tilkaldt, og lykkens øjeblik var inde. Den sang et par gange, før den røg ned lige foran os. En stor grålig løvsanger, med meget karakteristisk gult øjenbryn foran øjet, noget man aldrig havde set før. Benene var dog ret blege, og brystet var rigtig svovlfarvet, noget vi ikke oplever på vores egne løvsangere. Ryggen var også mere over i en mere grålig farve. Det er fra det nordøstlige Indien, og kommer aldrig nogensinde på disse breddegrader igen.

Den var fremme ca. 4 minutter, før den fløj ned mod havnen. Vi ventede lidt på den skulle vende tilbage, men da vi var lidt tidspresset, så besluttede vi os for at se de andre sjældenheder på øen først, også vende tilbage og se den bedre senere. Vi havde kun 1,5 time endnu på øen!!! Vi gik direkte hen til teltpladsen, og der sang Buskrørsangeren for fuld smadder sammen med en lundsanger og en karmindompap. 3 fede fugle blev nydt hurtigt, og vi gik mod kiosken, da vi lige ville købe noget vand. Der var nemlig helt vildt varmt på dagen, og nu kunne vi endelig slappe af. Vi nåede tilbage til Sinkiangløvsanger-stedet, og den havde lige været fremme rigtig godt igen, så nu var det bare at vente. Der skulle gå 10 minutters tid, før den røg op, og sad top eksponeret lige foran os, så man rigtig kunne se alle kendetegnene og nyde fuglen. Hannah fik også set den rigtig godt, så

hun selv kan finde den engang. Jeg fik taget lidt billeder, og vi blev gladere og gladere for hvert sekund der gik. Et hurtigt smut på Møllebakken blev taget, før hjemturen blev en realitet. Klok-

Udsigten fra Møllebakken 5 min før hjemturen. Sangeren var ca. ved det røde tag man kan se tæt på.

ken 14 var vi på vej hjem igen. Lidt ærgerligt at besøge en så fed ø på så kort tid, men er helt sikker på jeg vender tilbage til den ø igen, fordi det er simpelthen for lækkert til at lade være. Sangeren blev fejret med pulled-pork burger ombord på Bornholmerfærgen, imens vi blev mere og mere trætte. Nu havde vi altså også været i gang siden klokken 19 onsdag aften. Turen tog dog en lidt uventet drejning, da vores tog var aflyst fra Ystad. Vi havde derfor ingen måde at komme til Danmark på! Vi kunne ikke bare tage en overnatning i Ystad, da årsprøverne dagen efter ventede. Vi blev dog heldigvis sat på en bus efter en halv times ventetid, og vi blev kørt til en anden station, hvor vi skulle med et tog til en anden station, hvor et tredje tog ville tage os til Hovedbanegården. Vi klarede dog det hele, og lå hjemme i sengen klokken 01.00 fredag morgen, 6 timer før vækkeuret ringede til årsprøve.

Generalforsamling i
**Ornitologisk Forening for
Als & Sundeved**

afholdes på Knøs Gård (ved biblioteket) i Høruphav

søndag den 29. januar 2017 kl. 15.00

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning om foreningens virksomhed i det forløbne år.
3. Fremlæggelse af revideret regnskab.
4. Fastsættelse af kontingent.
5. Valg af medlemmer til bestyrelsen i henhold til foreningens love afsnit 5. (+ evt. suppleanter)
6. Valg af 2 revisorer til revision af regnskabet.
7. Indkomne forslag *
8. Eventuelt.

* Forslag fra medlemmer til punkt 7 skal, for at kunne behandles på generalforsamlingen, være formanden i hænde senest 1. januar 2017.

Foreningen gi'r en øl eller vand.

**FORINDEN VIL VI KL. 13.00 GÅ EN LILLE TUR VED
TRILLEN OG SE PÅ ÅRSTIDENS FUGLELIV.**

Mødested: P-pladsen i skoven lige før Høruphav.

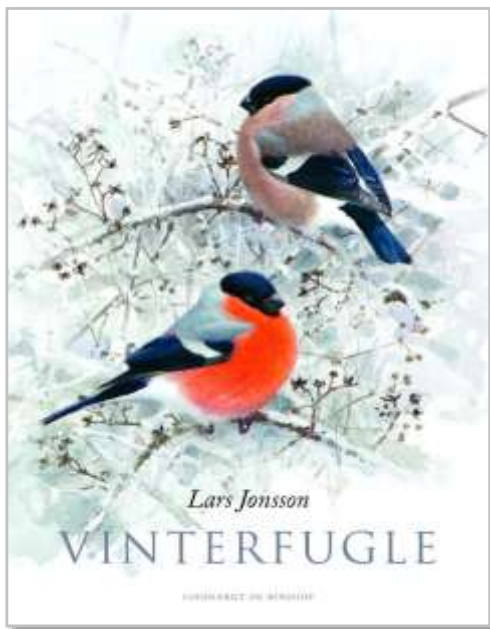
bleshøyt optik

E T A B L E R E T I 1 8 8 7

BOGANMELDELSE

Af: **Lars Peter Hansen**

Lars Jonsson.

Vinterfugle.

Lindhardt og Ringhof 2016.

Fra bogens omslag læses: *"Kunstneren og ornitologen Lars Jonsson skildrer i tekst og billeder de fugle, som besøger haven og foderbrættet om vinteren – både de almindeligt kendte arter og de mere sjældne gæster. Med sine fantastiske akvareller og personlige iagttagelser formidler han sine oplevelser – de pudsige træk ved fuglenes opførsel og det eventyrlige farvespil i en fjerdragt".*

Der er nærmest tale om en smuk kunstbog for ornitologer – slet ikke en vanlig feltguide. Forfatteren, der har publiceret mange felthåndbøger, startede arbejdet med denne bog for flere år siden – startende med intense studier af grøniri-

sker og sjaggere. Lars Jonsson bor på Gotland, hvor han henter inspiration fra stranden og det åbne kulturlandskabs rige fugleliv. Atelieret ligger midt i en typisk trækrute for de forskellige arters yngleområde i det nordøstlige Skandinavien og overvintringsområderne mod sydvest. 59 arter har han tegnet, malet og beskrevet incl. ledsagende udbredelseskort.

Når man efter læsning af bogen er i felten – nu med en kunstners øjne – har man en større opmærksomhed på grøniriskens talrige farvenuancer i gul/grøn/grå/brun og på musvittens farvepalet. Ringduer og hulduers nuancer i det blå grå farvekompleks ses nøjere efter, sjaggernes individuelle farveforskelle bemærkes, ligesom variationer i fuglenes næbkulør, irisfarve etc.

Forfatterens kasuistiske fortælleform med oplevelser og anekdoter gør bogen let-læst. Desuden er der flere morsomme beskrivelser af fuglene, som for eks. hus-skaden, der beskrives som "design i sort og hvid"; silkehalen – "maleren fra nord" med reference til dens fjerdragt, der maler dens nordlige landskaber frem. Forfatteren filosoferer over kernebidet hannens hovedfarve – "Ikke rustorange eller rust-beige, snarere er nuancen som hyben-suppe – eller som kobber i medlys".

En anderledes fuglebog med mange fine akvareller, der fortjener at blive kendt af både foderbrætsornitologen og alle andre fugleinteresserede. Forfatterens hjemmeside er www.larsjonsson.se

NEDSKÆRINGER VED SLIVSØ

AF MARTIN LIEBERMANN

Søndag den 6/11 var der gang i den på den aflange ø Lindholm.

Den ligger midt i Slivsø og var bevokset med 15-20 årige gamle hyldetræer. DOF Sønderjylland og Naturstyrelsen Sønderjylland ville gerne hjælpe de ynglefugle, der har det svært langs de danske kyster og på øer. På Lindholm kan de få fred, hvis der ikke er for mange træer.

Derfor mødte 8 mand op og var klar til at nedskære træerne. En lokal fuglemand, Henning kom cyklende forbi, og blev lokket med på ideen.

Nedskæringsholdet bestod af Henrik, Ole, Henning, Karen, Jesper, Martin, Niels Peter og Jan.

En blanding af DOF Sønderjyllands bestyrelse og lokale DOF'ere.

Jan og Niels Peter havde ikke tid til fotografen, men ville hellere have et kig på 3 overflyvende traner.

Jacob fra Jyllands Posten var også med, men han ville filme og lave en lille video med sin drone. Den kunne flyve 54 km/t.

Vi var klar med tre robåde og sejlede i stille vejr over til øen. På øen gik vi i gang med at fælde alle hyldetræerne og lavede 2 kæmpebunker i hver ende af øen.

Der var tid til at knokle, save, og slæbe træ. Men også tid til frokost og fugle. Hyl-den vokser jo op igen og derfor blev vi enige om at gøre det igen til næste år.

Her snakker vi om, hvilke fugle vi hjælper.

Der var enighed om, at der nu blev bedre plads til stor præstekrave, fjordterne, knopsvane, toppet skallesluger, sølvmåge og sildemåge. Det bliver spændende om Atlas III får lidt flere sikre ynglefugle i 2017 som jo er sidste sæson.

Som afslutning valgte vi, at få kaffen sammen med den sjældne tophejre, som er set i kanalen i Slivsøen siden fredag den 6/11.

Så det bleven perfekt dag. Ingen regn og sne, men en masse hyld.

Her ses Lindholm i baggrunden uden så meget hyld.

MUSVÅGEUNGER I SKODSBØL SKOV

AF PER BANGSGAARD FOTO: PER BANGSGAARD

Det hele startede med, at jeg hørte der skulle være havørne i denne skov. Havørnen var blevet set af flere fritidsfiskere, så i april måned 2015 tog jeg over i skoven for at undersøge om rygterne talte sandt og om der skulle være rede af havørn. Jeg fandt faktisk en meget stor rede, der kunne tyde på, at et ungt par havørne måske havde prøvet på at lave rede i Skodsbøl skov.

Jeg kunne fra lang afstand med kikkert se, at der var en fugl på reden, så det lovede rigtigt godt.

Fik min store linse på fotoapparatet. Fik taget en del billeder af reden og hjem på computeren for at se, hvad der var i reden. Stor blev min skuffelse, da jeg kunne nu se, at det var et par grågæs, der havde taget reden i brug.

Et par dage senere tog jeg igen ud i skoven for at undersøge området og kunne nu se, at der nede under reden var fyldt med dun, så det var sikker nok, at det var et par grågæs der rugede i reden.

Jeg gik nu længere ind i skoven og pludselig var der en musvåge, der fløj af reden og jeg kunne se at reden var placeret et fint sted til at fotografere uden, at jeg ville forstyrre fuglene.

Vi skrev nu midt i april, så jeg regnede ud at ca. omkring 20. - 25. maj ville ungerne være så store, at de måske stod op i reden, så jeg kunne følge dem fra jorden. Jeg var der første gang d. 18. maj og så 2 dunede hoveder i reden og fik her taget de første billeder af ungerne. Var ikke ved reden så længe, men efter nogle dage tog jeg igen derud for nu at få flere gode billeder både af de 2 unger og måske også af de gamle fugle.

Jeg byggede et skjul af grene så fuglene

ikke kunne se mig, og de var meget fortrolige med mig i den tid, jeg var ved reden.

Efter en times tid kom en af de gamle

fugle flyvende med mad til ungerne. Da den landede på redekanten, var der stor aktivitet af ungerne og jeg fik da taget nogle billeder af den gamle fugl.

Den var måske én til to minutter på reden og vips var den væk igen. Ungerne havde nu noget at rive i, og de fik sulten stillet lidt.

Efter ca. 1½ time kom den anden af de gamle fugle med mad og var igen kun et par minutter på reden før den fløj af sted igen. Det var mest mus de fodrede med. Hvis det trak ud med, at de gamle fugle kom med mad til dem, begyndte ungerne at kalde på de dem. Om det hjalp ved jeg ikke, men det var i hvert fald højt, så hvis man vil finde en musvågerede, er det måske en god tid i juni måned. Da kan man tit høre ungerne skrike efter mad.

Bemærkede også når ungerne skulle af med afføringen kom bagdelen ud over redekanten, så reden hele tiden var dejlig

at ligge i.

Omkring den 10. juni er ungerne begyndt at stå og baske med vingerne, men bliver i reden.

Den 15. juni er ungerne så store, at de begynder at bevæge sig ud på de tykke grene omkring reden og basker med vingerne, for at træne vingerne til de skal flyve fra reden.

Ungerne er ikke sky og det er nemt at stå og observere dem i reden og når de gamle fugle kom til reden var mit skjul så godt, at de ikke opdage mig.

Omkring den 22. juni begyndte ungerne at kravle højere op i træet for at gøre klar til deres første flyvetur. Når en af de gamle fugle kom med mad, dumpede ungerne ned i reden igen, for det var her de fik deres mad.

Den 7. juli har ungerne forladt reden og flyver rundt i området ikke langt fra reden. Nu bliver de fodret på det sted de befinder sig og ikke længere i reden.

Den 8. juli var de kommet længere væk fra reden, og jeg kan kun høre dem inde i skoven, hvor de kaldte efter mad.

Det var også den sidste dag, jeg var ude ved reden og en måned med spændende observation var slut. Jeg lærte en hel del om musvågernes liv og håber da, at jeg en anden gang kan opleve det samme igen.

20 år med ynglende havørn i Danmark og Sønderjylland

Af Jesper Tofft

I 2016 er der et lille jubilæum at markere i vores fugleverden. Det er 20 år siden de første havørneunger så deres lys i sønderjyske ørnereder. Og faktisk var det samtidig de første unger i 40 år i hele landet. Ikke siden der i 1956 kom nogle unger på vingerne på Sydsjælland, men så kom Sønderjylland med de første unger i foråret 1996. I landet som helhed havde man ventet på at det skulle ske. DOF havde etableret "projekt Ørn", som skulle hjælpe ørne fra udlandet på vej, og tage vel imod dem.

I årene op de første ynglefund sås stadig flere ørne i Danmark, ikke mindst på Sjælland og Lolland-Falster. De fleste fugleeksperter havde på den baggrund nok også ventet, at genindvandringen skulle ske først i Østdanmark. Egentligt var Østdanmark godt med, idet der også var et territoriepar ved Maribo-søerne på det tidspunkt, men det var fra to sønderjyske reder, at de første danske ørneunger i fløj ud i verden i sommeren 1996. Os, som var involveret, kunne ikke "få arme ned" for at bruge et mere moderne udtryk. Og alle landets fuglefans, ikke mindst rovfuglefans, skelede misundeligt herved.

Ung havørn - Oldenor Foto: Claus Dichmann

Nu – 20 år efter – er situationen en helt anden. Den mægtige havørn, der for mig selv som dreng i 1970'erne, forekom nærmest magisk og sagnomspunden, er nu nærmest et dagligdags syn mange steder i landet. Der er ifølge DOF's ørnegruppe i 2016 konstateret en landsbestand på knap 90 par!

Her i Sønderjylland er der nu i 2016 8 kendte par, hvilket nu kun udgør under 10 % af landsbestanden, men i 1996 var det "næsten 100 %". At observere en havørn er længere så noget så specielt, at man straks ringer til sine fuglevenner for at fortælle, hvad man har set.

Hvordan blev det opdaget?

Fra sommeren 1994 holdt en havørn fast til ved Hostrup Sø. Fra sommeren 1995 var der to fugle, som ofte sås sammen, og som tilsyneladende havde dannet par. I september fik vi med hjælp fra Hans Skov, der havde erfaring i at bygge storkereder, og med tilladelse fra Søgårdlejren, bygget en kunstig rede i en lille egeskov på det militære område ved søen, hvor der ikke var offentlig adgang. Men fuglene tog ikke den kunstige rede til sig. Senere på efteråret 1995 havde Thorkild Juhl og Søren Essendrop nogle gange iagttaget fuglene ved aftenstide, og set, at de ved solnedgang fløj i nordøstlig retning fra deres opholdssted ved Hostrup Sø. Man kunne gætte på, at de fløj til en soveplads et sted.

Så gik natur-detektiverne i gang: En aften ved nytårstid havde Thorkild Juhl og jeg taget opstilling ved et udsigtspunkt mellem Stubbæk og Sønder Hostrup – på den rute som vi havde set fuglene tage tidligere. Vi håbede at se ørnen komme mod os fra søen. Og vores håb var ikke forgæves. En masse måger kom i aftenrøden i flokke fra sydvest med kurs mod Aabenraa Fjord til overnatning. Og dér – ja, så kom en ørn mod os!. Den fløj hurtigt og aktivt uden pauser. Den bøjede af og slog en stor bue mod øst. Vi skyndte os ind i bilen. Jeg kørte og Thorkild holdt øje med ørnen. Vi hastede af sted for at følge ørnen, og da vi nåede ud til Sønderborgvejen, kunne vi se, at den fløj ind i et skovområde mellem Sønder Hostrup og Aabenraa Fjord.

Samtidig havde vi fået kontakt med den slesvig-holstenske havørnegruppe, Projekt-gruppe Seeadlerschutz, der endog havde professionelt mandskab. De ville gerne komme op til Sønderjylland for at se på vore ørneområder. For sidst på året var der nemlig også kommet et ørnepar til Bankel Sø, hvor der også havde været et par omkring 1960, dog uden ynglesucces. Så status ved nytårstide 1995/96 var altså, at der tilsyneladende kunne være noget i gære to steder i det sønderjyske! Det var næsten for godt til at være sandt.

Den 16. januar 1996 var en tåget vinterdag med sne og temperaturer lige over frysepunktet. Hans Harrestrup, Thorkild Juhl og jeg fra DOF-Sønderjylland mødtes med 3 tyske ørneeksperter med Bernd Struwe-Juhl i spidsen. Vi havde alle håbet på bedre vejr, og tyskerne kunne pga. af tågedis ikke engang se ud over Hostrup Sø, som vi ville vise dem.

Vi havde desuden planlagt, at nu hvor vi var hele 6 personer, skulle vi i hold gennemtrave den skov, som ørnen den omtalte aften fløj ind over for at se efter mulige reder eller ørnene selv. I løbet af ca. halvanden time var der fundet en rede, og det heldige hold bestod af Thorkild Juhl, Hans Harrestrup og Volker Latendorff, som nærmest var gået lige ind i redetræet. For meget længere væk kunne vi ikke se i det tågede vejr. Reden, som var ny og ikke færdigbygget, og var placeret ca. 19 m oppe i en bøg, der stod i en lille lysning ca. midt i skovstykket. Ørnene så vi ikke noget til denne dag. - Og fra den dag udviklede Thorkild Juhl en særlig evne til at lokalisere ørnereder – en "ørnenæse", der kan snuse sig frem til rederne.

Så det var en stor formiddag, og humøret var rimeligt højt ved frokosten i vores hus i Aabenraa, hvor der blev udbragt en "adler-prost". Efter frokosten kørte det dansk-tyske selskab til Bankel på Haderslev Næs, hvor vi mødtes med Vilhelm Fabricius, som holdt øje med ørneparret dér. Efter samme mønster gennemgik vi nogle småskove ved Flovt og Bukholm – dog uden at finde nogen rede. - En sådan blev senere på vinteren fundet i en lille skov ved Ultanggård.

Rede ved Hostrup Sø Foto: Jesper Tofft

Siden fulgte planmæssig rugning begge steder, og der fløj én unge fra hver af de to reder. En kæmpemæssig succes, som mange fugleelskere over hele landet havde drømt om i mange år. Manges øjne hvilede på os, Thorkild og jeg, som havde opsyn med Hostrup-parret efter aftale med skovejere og DOF's ørnegruppe med Benny Gensbøl i spidsen. Mon man nu kunne betro os denne opgave?

Gensbøl besøgte os to gange, og jeg husker tydeligt, da jeg kunne vise ham den første ørneunge, han fik at se i Danmark. Vi sad på skovbunden under skyggen af en bøg md lavthængende grene, så fuglene på reden ikke kunne se os. I teleskopet kunne vi på den solbeskinne rede se ørnehannen sidde og fodre den ret store unge med små bidder af et bytte.

Om denne han er der også en speciel historie. Den nu afdøde naturfotograf Leif Bjørn Petersen havde fået tilladelse til at bygge et fotoskjul på det lukkede, militære område

ved Hostrup Sø. Her fik han filmet begge ørne så tæt på, at farveringskombinationen på begge ørne kunne aflæses. Heraf fremgik, at begge ørne var født og ringmærket som redeunger i Slesvig-Holsten, hunnen i 1991 (5 år) og hannen i 1993 (3 år). Dette at hannen kun var 3 år, og kun havde delvis hvid hale, da den ynglede succesfuldt, var nærmest en sensation, og blev af tyskerne opfattet som noget, der kun en sjælden gang kunne forekomme i bestande uden konkurrence fra andre ørne. Samme efterår, hvor hannen altså blev en 4K-fugl, fik den helt hvid hale.

En anden historie fra Hostrup-parret er, at den eneste unge fra Hostrup, som blevet ringmærket, er aflæst som ynglefugl ved Rugård på det østlige Djursland. Parret har ynglet årligt i området siden.

De følgende år

Ørneparrene ved Bankel Sø og Hostrup Sø har været der lige siden, og ynglet med succes i næsten alle år. Hostrup-parret har fået i alt 31 unger på vingerne, og kun kikset 3 gange (1997, 2011 og 2015), og i 2006 blev det endda til 3 unger. Bankel-parret har fået 28 unger i alt og kun kikset to gange (2003 og 2015), hvilket må betegnes som rigtig flotte resultater. Hostrup-parret har haft 4 forskellige reder, og den ene blev benyttet fast i en lang periode fra 2000-2014. Bankel-parret har så vidt vides kun skiftet mellem to reder siden begyndelsen i 1996.

Selvom vi således i Sønderjylland kunne præstere de første danske ørneunger i 40 år, skulle det i årene derefter vise sig, at nye havørnepar langt overvejende slog sig ned på Sjælland og Lolland-Falster. I sammenligning hermed gik det meget langsomt med fremgangen af ynglende ørne i det sønderjyske. Først efter 9 år, i 2005, kunne vi notere 3 par i Sønderjylland, da Helle Bohsen opdagede et par i en lille skov ved Haderslev Fjord. Så gik der igen nogle år, og i 2010-11 blev der fundet nye par ved Sønderballe nær Slivsø og på Nordals. I Brøns Skov ved vestkysten har det været sværere at holde styr på hvad der skete, da man i flere år ikke kunne finde rederne. I 2010 sås en unge – også først igen med sikkerhed i 2015. Men der har været tegn på unger også nogle af årene i mellem - uden at det dog kunne bevises med redefund. I 2015 fandt Thorkild og jeg midt på sommeren en rede med to store unger i en skov nær Hovslund, som godt kan have været aktiv i året forinden også, da lokale har set ørne i området i 1-2 år før ynglefundet. Og i januar 2016 fandt vi

*Ringmærkning af unge ved Hostrup Sø-parret
foto Klaus Dichmann*

endnu en rede, denne gang nær Mjang Dam på Midtals. Endelig har Jesper Lee-gaard sammen med lokale landmænd fundet en ny rede ved Tingdal Plantage ved Hjerpsted. Det skete dog først i september. Der er af ejerne af området og naboer set ørne ved skoven hele sommeren, og ud fra senere indgåede oplysninger, er det vurderet, at én unge er kommet på vingerne i 2016, da reden først blev fundet i september. Det skal endvidere nævnes, at status for Nordals-parret har været uklar de sidste par år. Men da der nu igen i efteråret 2016 er set et par i området, er det medtaget som et territoriepar her.

Som en ny interessant oplysning skal det her også nævnes, at han-ørnen fra Sønderballe/Slivsø-parret har fået aflæst sin ring, og det viste sig, at den var ringmærket som unge i 2006 i Rieseby ved Slesvig.

Status i 2016 er således 8 kendte sønderjyske territorier/par:

<i>Territorium</i>	<i>første yngleår</i>	<i>antal unger i 2016</i>	<i>antal unger i alt</i>
Hostrup Sø	1996	2	31
Bankel Sø	1996	1	28
Haderslev Fjord	2005	0	16
Sønderballe/Slivsø	2011	1	9
Nordals	2011	0	3
Brøns Skov	2010	1	2
Hovslund	2015	1	3
Mjang Dam	2016	1	1
Tingdal Plantage	2016	1	1

Fremtiden

Efter alt at dømme vil bestanden af havørne i Danmark blive ved med at gå frem i en del år endnu, da der ser ud til at være masser af plads til flere ørne. Især i de dele af landet, hvor der kun er få par som Midt-, Vest- og Nordjylland med Limfjordsegnene. Den voldsomme bestandsfremgang vi har oplevet de sidste mange år skyldes en kombination af en rigtig god hjemlig ungeproduktion samt fortsat indvandring fra Nordtyskland (bevist gennem aflæsning af ringmærkede fugle).

Også i Sønderjylland er der sikkert plads til, at flere ørnepar kunne slå sig ned. Vadehavet byder på masser af føde året rundt, men her holder især ikke-ynglende ørne til, og i den sønderjyske del af Vadehavet, dvs. Tønder Kommune, kender vi kun to par. Her er det nok også et problem for fuglene at finde egnede redeskove med tilstræk-

keligt store træer i rimelig afstand af vådområderne, dvs. 5-8 km. Men der skal nok blive fundet flere i de kommende år. I Østsønderjylland kunne man pege på Sydals, hvor der dog evt. kan være problemer med forstyrrelsesfrie småskove til redeplacement. Desuden synes Nybøl Nor med småskove omkring som en oplagt mulighed. Det ovennævnte par ved Hovslund henter vist al føden fra det store kompleks af grusgravsøer ved Rødekro, og det synes derfor oplagt, at også det tilsvarende grusgravsområde med masser af vandfugle og fisk ved Uge kunne være attraktiv for et ørnepar. Desuden vil jeg pege på lokaliteter som Haderslev Dam med søerne ved Pamhule Skov samt den ydre Haderslev Fjord med Avnø Vig, som områder, hvor man bør holde øje med evt. nye ørnepar.

Men ørne har deres egne synspunkter, så vi kan også blive overrasket over at finde reder på mindre ventede steder, måske endda på Rømmø.

Det har været 20 år, hvor mange mennesker, både ornitologer og de mere alment naturinteresserede, har haft store og mindeværdige oplevelser med Nordeuropas største rovfugl, som nu er en del naturlig del af vores fauna. Det omfattende formidlingsarbejde som DOF i den sammenhæng har gjort, har understøttet den gode historie om havørnens massive genindvandring, som med få undtagelser har vundet udbredt genklang i befolkningen.

Rede med stor unge, Hovslund – foto Jesper Tofft

En fugl i hånden er bedre end 10 på taget

AF KAJ ABILDGAARD

Er det ikke sådan man siger?
Men det kan lade sig gøre.

Sidste år var jeg på en tur til Sri Lanka, som i øvrigt er et ganske udmærket sted at rejse til, hvis man vil se fugle og dyr m.m.

På vores tur kom vi til et sted, som reklamerede med kolibrier og andre fugle i den størrelse. Der var rigtigt nok mange at se på, i alt 14 forskellige. Fuglene var ikke i bur, men kunne flyve frit ud i skoven.

Fidusen var, at man havde hængt en række foderautomater med sukkervand op og disse tiltrak i høj grad fuglene. Det sjove var, at rakte man sin hånd hen til foderbeholderne, så kom fuglene og satte sig på hånden. De havde åbenbart fundet ud af, at det var energibesparende ikke at skulle svinge vingerne med den hastighed, som de ellers skulle bruge.

Men en underlig oplevelse var det, at kunne stå med en fugl i hånden.

Grønisset brilliant Foto: Kaj Abildgaard

GÆT EN FUGL

AF KAJ ABILDGAARD

Gættekonkurrencen, som vi arrangerer sammen med Ugeavisen for Sønderborg og omegn, har igen været afholdt.

Som sædvanlig kom der mange svar, og de fleste var rigtige. Vi havde ellers snakket om, at den afbillede fugl måske var for svær, men det var et godt foto, som Svend Ove Jensen, Sønderborg havde taget ved Delphins bådeoplagringsplads. Fuglen var en husrødstjert, han. Vi ser

ikke så forfærdelig mange af arten. Den foretrækker at yngle ved byggepladser, havneområder eller høje bygninger. Dens kendetegn er, at den sidder opret og dirrer konstant med sin orangerøde hale. Er trækfugl.

1. præmien en god kikkert til en værdi af ca. kr.3.000 skænket af optiker Jes Bleshøj, Perlegade, Sønderborg blev vundet af Eva Frydkjær, Sønderborg (*billedet*)

2. og 3. præmien gik til hhv. Kaj Lykke Sørensen, Hyldehegnet 12, 6400 Sønderborg og Leif Olesen, Osbæk 23, 6440 Augustenborg.

Alle vinderne fik et års gratis medlemskab af den lokale fugleforening "Ornitologisk Forening for Als og Sundeved".

Vi ønsker alle 3 vindere tillykke med præmierne og velkommen i foreningen, og vi siger tak til optiker Bleshøj for gaven.

DOF SØNDERJYLLAND HAR FÅET NY HJEMMESIDE!

AF PALLE ROSENDAHL LARSEN

Du kan finde den nye hjemmeside på www.dof-syd.dk

Vore gamle hjemmeside blev hacket og udsat for et virusangreb – og derefter lukket ned af vores udbyder, så vi måtte finde en ny løsning.

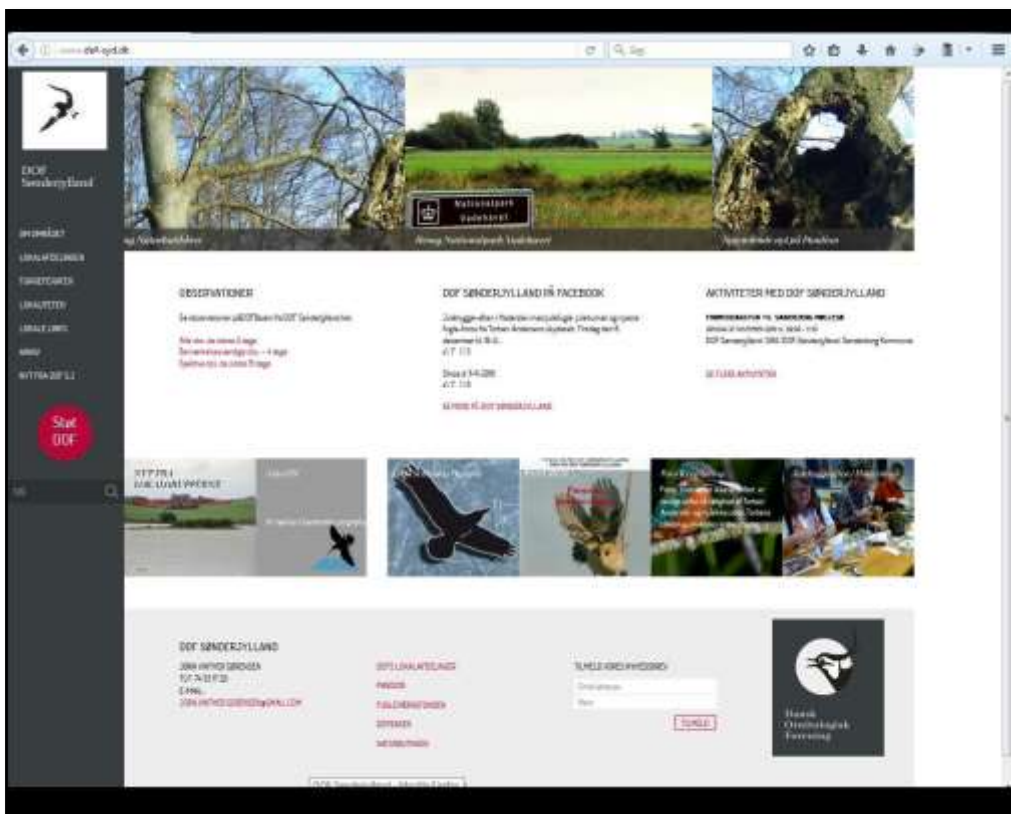
Vi valgte at få en ny hjemmeside på Fuglenes Hus' fælles platform, så hjemmesidens udseende følger designet på dof.dk. Alle lokalforeninger er blevet tilbudt denne løsning.

Fordelen ved denne løsning, er at back

up og opdatering af programmer sker automatisk, og vi skal ikke betale årlige abonnementer til et "web-hotel" og ikke mindst - vi kan få den nødvendige hjælp og undervisning til opdatering af lokalt stof så kan klare os selv uden IT-baggrund.

Vi skal kun betale et engangsbeløb til Fuglenes Hus, og derefter kun et lille årligt beløb for at have domænet DOF-SYD.dk.

Siden vil blive brugt som den væsentlige

informationsplatform for DOF Sønderjylland, og det vil være her de vigtigste informationer om forenings events og aktiviteter bliver offentliggjort.

Hjemmesiden er ikke helt opdateret med alle oplysninger og vi arbejder fortsat på at få de sidste detaljer på plads; men de vigtigste ting er lagt på siden, og de aktuelle aktiviteter er også synlige.

Hjemmesideudvalget består af Elisabeth Bech, Ole Tønder og Palle Rosendahl Larsen, og vi vil meget gerne have tekster og billeder af ture og oplevelser, noget som ikke bare er "her og nu" ting – men

noget der er langtidsholdbart. De hurtige nyheder og opdateringer er man velkommen til at sætte på Facebook.

Vi vil meget gerne have oplevelser og billeder fra "gamle dage", beskrivelser og historier fra dine "hemmelige fuglesteder" - kort sagt alt der har DOF-lokalhistorisk interesse.

Hjemmesiden er til for at blive brugt, og jo flere forskellige bidrag vi får, jo mere spændende bliver den for os alle.

Velkommen på www.dof-syd.dk – udforsk siden og kom gerne med bidrag og forslag.

OPSLAGSTAVLEN

Nyt fra ATLAS III

Det er nu tiden til at få gået nogle vinter TimeTælleTure. Der er den anden sidste vintersæson, men der er jo kun én ynglesæson tilbage. Der for vil ATLAS III teamet i Sønderjylland invitere til arrangement på :

Røde Kro i Rødekro

søndag den 5. marts 2017 kl. 13.00 – 16.30.

Her vil vi fokusere på, hvordan vi får brugt tiden mest effektivt i den sidste ynglesæson. Der er dog ikke fastlagt et program endnu, så kom endelig gerne med emner, du vil have vendt på mødet.

Vi ses.

Venlig hilsen
Gerd Bonnesen
Bjarne Nielsen
Jesper Leegaard

"STRANDFUGLE" VED HAVSANDSRENDEN PÅ RØMØ AF CLAUS PØRKSEN - FOTO: CLAUS PØRKSEN

Det vestligste punkt i Sønderjylland er udmundingen af en tidevandsrenden på Rømø's kæmpemæssige sandstrand. Jeg har gennem de senere år været utallige gange herude for at nyde en enestående uberørt natur og for at kigge på fugle. Området er meget lidt besøgt. Selv i højsæsonen ses der her kun ganske få turister. Området omkring renden er imidlertid et sandt eldorado med store fuglebestande, som enhver fugleinteresseret bør have besøgt mindst en gang i livet.

Adgangsforholdene

Den officielle betegnelse for renden er Havsand Lå (eller Havsandsrenden). Mange kalder den også for Den Store Pril. Ved lavvande står vandet knæhøjt i

renden, så man uden problemer kan krydse den. Ved højvande er vandstanden på ca. 2,5 meter.

Lille Kobbersneppe. September 2016

Adgangsforholdene er lidt besværlige, og det er selvfølgelig også forklaringen på, at kun få mennesker finder herud. Der er to muligheder. I nord (Lakolk) afgrænser en pælerække bilstranden fra den bilfri strand. Fra pælerækken er der 4,5 km til prilen, og denne strækning kan man så tilbagelægge til fods eller på cykel. Som alternativ kan man tage bilen og nærme sig låen fra syd. Fra nedkørslen til Sønderstrand og til en kort pælerække ved låen er der ca. 3 km. Vær dog opmærksom på, at kørselsforholdene på stranden kan være udfordrende.

Fuglekiggeri ved Havsand Lå

Der er ingen klitter tæt ved renden, og det betyder, at man som fuglespotter eller fotograf ikke kan ligge i skjul. Det er imidlertid min erfaring, at det meget ofte er muligt at komme ret tæt på fuglene, og man lærer meget hurtigt at "læse" fuglenes komfortzone.

Havsand Lå på Rømø Strand. Fra Naturstyrelsens Rømø-brochure.

Terner på udkig efter føde. August 2015

Småfugle, som løber langs vandkanten (fx Sandløber), bevæger sig ofte kun ganske få meter fra én.

Ved stigende tidevand, når "småøerne" overskyldes af havvand, vil man ofte kunne opleve, at fuglene flygter fra havet og sætter sig i ens umiddelbare nærhed. Det gælder i særlig grad, når man har stået stille i længere tid.

Hvilke fuglearter ser man ved Havsand Lå?

De mest almindelige fuglearter er måger (Stormmåge, Hættemåge, Sølvmåge, Sildemåge og Svartbag) og terner

(Dværgterne, Fjordterne, Havterne, Splitterne) som tit ses flyvende i store flokke eller hvilende i store kolonier på stranden.

Andre fuglearter, som hyppigt gæster området er Skarv, Lille Kobbersnepe, Strandskade, Stor Præstekrave, Sandløber og Almindelig Ryle.

Man kan også være heldig at se mere sjældne gæster. I sensommeren 2016 var det muligt at komme tæt på Islandsk Ryle, som sammen med Sandløber og Almindelig Ryle bevægede sig i småflokke i vandkanten. På tysk hedder den duestore Islandske Ryle i øvrigt *Knutt*, hvilket kan føres tilbage til Kong Knud den Store (995 -1035), som ifølge legenden satte stor pris på farseret Islandsk Ryle med hvidt brød opblødt i mælk.

Særligt for fuglefotografer kan det anbefales, at man besøger Havsandsrenden i september måned. Lysforholdene er på dette tidspunkt optimale, og der er en mangfoldighed af gode motiver. De fotos, som er vist i denne artikel, er taget med et prisbilligt digitalt superzoomkamera.

Sandløber, Almindelig Ryle og den tydeligt større Islandske Ryle. September 2016.

KOMMENDE FUGLETURE I SØNDERJYLLAND

OAS/DOF SØNDERJYLLAND

Af: *Palle Rosendahl Larsen*

Jul i Søgård Skov

Mandag den 26. december kl. 10:00 - 12:00.

Vi går en juletur gennem den meget spændende skov i et varieret israndsområde. De, der godt kan tænke sig at være med, er meget velkomne. Vi plejer at se spætter, rovfugle, forskellige overvintrende småfugle i skoven og en del andefugle i Søgård Sø + et par overraskelser.

Tag selv varm kaffe med, der er et bænkested ude på ruten.

Mødested: Kør ad hovedvej 170 til Lundtoft. Her kører du mod Kliplev ad Lundtoftvej til den østlige P-plads i Søgård Skov lige syd for jernbanen.

Turleder: Egon Iversen. Tlf. 74 41 57 19 – Ingen tilmelding

Fugletur Tørning Mølle og Christiansdal

Lørdag den 14. januar kl. 10.00 - 12.30

Første fugletur i det nye år går til Tørning Mølle/ Christiansdal.

Mødested: Tørning Mølle, nedkørslen fra Hammelev

Vi går turen gennem Teglholt til Christiansdal, hvor der måske vil være mulighed for at observere isfugl og vandstærsamt fouragerende småfugle.

Medbring lidt varmt at drikke og tag tøj på efter vejret.

Ingen tilmelding.

Turleder: Helle Regitze Boesen 4078 1620

Arrangør: DOF Sønderjylland, Haderslev Lokalgruppe

GENERALFORSAMLINGERNE for DOF SØNDERJYLLAND og OAS

Se indkaldelserne på side 6 og 15

Trillen, Sydals.

Søndag d. 19. februar kl. 10.00 til ca. kl. 12.00.

Der ses normalt mange vintergæster såsom ænder, skalleslugere og svaner.

Mødested: P-pladsen i skoven lige vest for Høruphav.

Turleder: Viggo Petersen. Tlf. 51 35 13 73.

Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland.

Ketting Nor, Als.

Søndag den 5. marts kl. 10.00 til ca. kl. 12.00.

Om vinteren ses gerne stor og lille skallesluger, hvinænder m.m.

Mødested: Ved dæmningen over Noret. Gummistøvler er nødvendige.

Turleder: Lars Peter Hansen. Tlf. 40 87 62 44.

Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland.

SORTTERNEN SOM YNGLEFUGL I TØNDERMARSKEN M.V. 2015-16

TEKST OG FOTO: JESPER TOFFT

Sortternen anses både i Danmark og Tyskland som en truet fugleart, som på langt sigt er gået meget tilbage i begge lande. I Slesvig-Holsten og Jylland tilsammen er der kun 5 ynglesteder i alt, idet Tønder-Aventoft-området tæller med i begge lande, men er i praksis at betragte som ét område. De andre steder er Osterroher Moor og Eiderstedt-marsken i Slesvig-Holsten, samt Vejle og Vest Stadil/Husby Sø i Danmark.

Sortternen har været ynglefugl i Tøndermarsken med tilknyttede områder syd for grænsen i en lang årrække. I 1970'erne og -80'erne ynglede arten bl.a. i små kreaturvandingshuller i Gl. Frederikskog, men de sidste mange år har den kun ynglet i rørsumpene i Magisterkogen og i Hasberg Sø. Selvom fuglene langt de fleste år har redepladser nord for grænsen, spiller de tilstødende områder syd for grænsen en stor rolle som fødesøgningsområder. Det gælder primært den tyske del af Hasberg Sø, en lille sø ved Aventoft Skov, den tyske del af Rudbøl Sø/Magisterkogen samt Rickelsbüller Koog.

Der er derfor tale om en fælles dansk-tysk bestand, som er meget traditionsbundet til området. Ideel set bør bestanden derfor overvåges og forvaltes i et dansk-tysk fællesskab.

For bl.a. at opnå et mere præcist kendskab til sortternens fordeling i området, herunder yngleområder og fødeområder samt trivsel målt i graden af ynglesucces, og for at få idéer til en optimal forvaltning af arten, blev der i somrene 2015-16 gennemført en omfattende undersøgelse. Den blev udført i et samarbejde mellem

Nationalpark Vadehavet, Naturstyrelsen, Tønder Kommune, Fugleværnsfonden, Landesamt für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume Schleswig-Holstein samt konsulentfirmaet Ravnhøj Consult ved Jesper Tofft. Denne artikel skal ses som en kort sammenfatning af undersøgelsen.

Ved undersøgelsen blev to nye metoder for første gang afprøvet i Danmark. Dels blev to af Hasberg-kolonierne i 2015 fotograferet fra luften af en drone, da rederne ellers kun dårligt kunne ses pga. høj vegetation i rørsumpen. Det viste sig heldigvis, at så snart fuglene havde set dronen an, lagde de sig igen på rederne, og dronen kunne derpå uden problemer flyve rundt over området med de rugende fugle. I den tyske del lå alle rederne på lave

mudderbanker, mens de på den danske side lå i tuer af sumpplanten star samt på kunstige redeflåder.

Og disse redeflåder, som svømmer på vandet, og kan følge en svingende vandstand op og ned, var den anden nye metode, som blev forsøgt på dansk side. Inspirationen kommer fra Tyskland og

Holland, hvor man allerede har en del års erfaring, og en generel erkendelse er, at fuglene har en højere ynglesucces på flåderne, end hvis de placerer reden ovenpå flydende vandplanter som åkander (se fotos). Som det ses tog fuglene gerne imod redeflåderne, som var lavet af flydematerialet styrodur – påklæbet en måtte af siv, og skåret til. Hver flåde var forankret med en mursten og blev placeret på 70-100 cm dybt vand.

Ynglekolonier

Fuglene ankom i begge år til ynglepladserne i Hasberg Sø og Magisterkogen i de første 10 dage af maj. I første halvdel af juli var de fleste unger flyvefærdige, men nogle par lagde nye (omlagte) kuld sent, så de sidste unger først var på vingerne omkring d. 10. august.

2015

Dette år byggede et rekordhøjt antal par reder i området, idet hele 50 par blev fundet rugende i begyndelsen af juni. Dette år var vandstanden usædvanlig høj i den tyske del af Hasberg Sø, hvilket må anses for at være grunden til, at fuglene etablerede to kolonier på hhv. 30 og 5 par her. Dertil kom 15 par i den danske del af Hasberg Sø. Der var dog også 2-3 par, som sidst i maj etablerede sig i Magisterkogen, men rederne blev oversvømmet af stigende vandstand og fuglene opgav.

Kun i alt ca. 14 unger kom på vingerne fra de 3 kolonier i Hasberg Sø, heraf nok halvdelen fra redeflåderne. I løbet af juni-juli sank vandstanden i både den danske og tyske del af Hasberg Sø så meget, at ræven havde adgang til rederne, og en masse opgivne reder må betyde markant prædation. Derimod ser det ud til, at fuglene generelt kan holde flyvende røvere som rørhøg, måger og krager væk. Sidst i juni etablerede 5 omlægger-par sig atter i Magisterkogen, som nu havde fået en kraftigere bevoksning af åkander, som kunne bære rederne. Det anses for at

være par, som er blevet præderet i Hasberg, og derpå flyttet. Disse 5 par havde en meget fin ynglesucces, da de fik til sammen 9 unger på vingerne. De sidste så sent som d. 10. august. Det betyder, at der ingen stort set prædation har været.

2016

Fuglene ankom på ca. samme tidspunkt som i 2015, men nogle var tidligt i gang, idet de første rugede allerede omkring d.

Flyvefærdige sortterneunger, Magisterkogen 2016

10. maj. Dette er vurderet ud fra, at de første unger var flyvende d. 26.6. I 2016 var vandstanden i den tyske del af Hasberg Sø langt lavere end i 2015, og ingen sortterne etablerede koloni her. Et større antal udlagte redeflåder i Magisterkogen, og den lavere vandstand i Hasberg har nok været grunden til at mindst 18 par fandtes rugende i Magisterkogen i slutningen af maj, heraf de 13 på redeflåder og mindst 5 par i klynger af åkander. I Hasberg Sø's danske del, som har en mere stabil vandstand en den tyske del, slog ca. 10 par sig ned. Dermed i alt kun 28 par konstateret i det samlede område i 2016.

Den lange tørre periode i juni betød, at vandstanden faldt tidligt, og der har uden tvivl igen været markant prædation fra landrovdyr (ræv), da de fleste par opgav sidst i juni. I alt kun mindst 4 unger kom på vingerne fra Hasberg. Betydeligt bedre gik det i Magisterkogen, hvor rederne lig-

ger på dybere vand udenfor rækkevidde for ræven. D. 17.6. kunne 25-30 unger ses på redeflåder og stående eller liggende på åkandeblade og flydende gamle rødder fra samme plante. Omkring d. 1.7. var en stor del af ungerne knap eller helt flyvefærdige, men der var også 3 omlægger-par. Af disse fik kun et par held med afkommet, idet de to sidste unger i denne sæson var flyvende omkring d. 5. august. Konklusionen var mindst 28 flyvefærdige, altså én unge pr. par.

Fuglenes brug af området

Som det er fremgået, er sortternen i undersøgelsen kun fundet ynglende i Hasberg Sø og i Magisterkogen. Men mange områder omkring udnyttes til fødesøgning. Det gælder især Ubjerg Nørresø, en lille sø i Ubjerg Kog, søen Ostloch med tilknyttede grøfter ved Aventoft Skov, en række gamle klæggrave og småsøer nord og syd for selve Magisterkogen – samt mere perifert i Bremsbøl Sø. Alle disse steder benyttes til fødesøgning i yngletiden, dels til fodring af unger, hvor de voksne fugle kunne hente føde op til 3-4 km væk (mest småfisk), dels af voksne

fugle, som af forskellige årsager ikke passer unger.

Denne undersøgelse viste, at fugle, som opgav deres kuld og ikke lagde et nyt kuld, meget hurtigt forsvandt fra området, dvs. allerede fra midt på sommeren. Par med unger fra Hasberg forlod konsekvent koloni-området få dage efter at ungerne kunne flyve, og rykkede til Ubjerg Nørresø og Magisterkogen og/eller til Rickelsbüller Koog. Sidstnævnte sted fungerede begge år, men dog klart mest udpræget i 2015, i kombination med Saltvandssøen på den danske side af grænsen som samlested efter yngletiden.

Efter at de fleste af de lokale ynglefugle var draget mod syd inden udgangen af juli, besøgte især Ubjerg Nørresø, Magisterkogen af Rickelsbüller Koog af rastende trækfugle fra østlige populationer.

Undersøgelsens resultater og anbefalinger vil blive drøftet mellem de forvaltende myndigheder, jordejere og andre aktører på begge sider af grænsen m.h.p. at optimere forvaltningen af arten, så den lokale bestand kan stabiliseres og helst hæves.

Rugende sortterner på redeflåder, danske del af Hasberg Sø, 2016

SORTSPÆTTE - OMFLYTNING AF HANS CHRISTENSEN

Følg med på rejse - fra den blev farveringmærket oktober 2010 som daværende ynglehun ved Øster Lindet, til den blev ynglehun i Gram først 2011-15 og nu i Lindet 2016

I en artikel i dette blads nr. 2-2016 blev antydnet at begge gamle (indtil 2015) ynglefugle i Gram var forsvundet i foråret 2016, antaget døde. Der ved var der blevet plads til ikke blot en ny hun, men også en ny han, der derved kunne yngle i Gram 2016 og videreføre denne gode lokalitets fine traditioner.

Efter jeg havde skrevet artiklen (ca. 1.maj) var det stadig tid til at aflæse adskillige ynglefugle (farveringe eller ingen ringe?) i mange skove, herunder hunnen i Lindet. Begge ynglefugle var set ved et antaget redegul allerede 24.marts, hvorunder hunnen sås IKKE at bære ringe på venstre ben. Aflæsningen af dens højre ben (kunne dermed være umærket eller metalring fra Ringmærkningscentralen) kunne først ske i maj og viste to uforudsete ting. I mellemtiden var parret gået i gang et andet sted, nemlig i sidste års redegul for det daværende par i Lindet.

Hunnen blev aflæst 9.maj. Ikke alene havde den nu ringe på begge ben, hunnen fra marts var altså blevet udskiftet med en ny, mens hannen stadig var den samme. Ringaflæsningen blev bekræftet 4.juni, som efter den senere beregning på de ringmærkede unger (3 unger, 24.maj) var 2 og 3

dage inden deres udflyvning. De foreløbige aflæsninger af denne hun i 2016 var nr. 27 og 28.

Farveringene på venstre var grøn over orange. På højre havde hunnen den omtalte metalring samt det jeg kalder en sekundær farvering, der ikke er individuel men ofte kan bruges til at bekræfte vanskelige farver på venstre ben, som er de individuelle farver. Den sekundære farvering var pink. Denne kombination afgjorde dermed, at fuglen reelt var den hidtidige ynglehun fra Gram. (Andre mulige venstre-kombinationer, f.eks. grøn-rød pga. orange/rød-vanskeligheder under visse lysforhold blev naturligvis overvejet i mellemtiden). Den har 2011-15 ynglet med god succes i Gramskovene (aflæst 23 gange 27.jan. 2011 til 24.maj 2015). Da den blev ringmærket som 2k+ 14.okt. 2010 i Vrå skov var den formodet ynglehun samme sted og år (2k+ = fra mindst forrige kalenderår bestemt ud fra fjerfældning), og muligvis også 2009.

Man må antage at denne hun, efter at have afgjort med sig selv, at den ikke ville kunne komme til at yngle med sin gammelkendte partner i Gram, har valgt at bruge sin gode erfaring fra 2010-11 med at flytte yngleterritorium, men denne gang til en 3. skov, nemlig Lindet skov.

Man kan også læse ud af oplevelsen, at flere sortspætter gennem blot én ynglesæson kan optræde på flere forskellige lokaliteter, men reelt er én og samme fugl. Omvendt skal man ikke

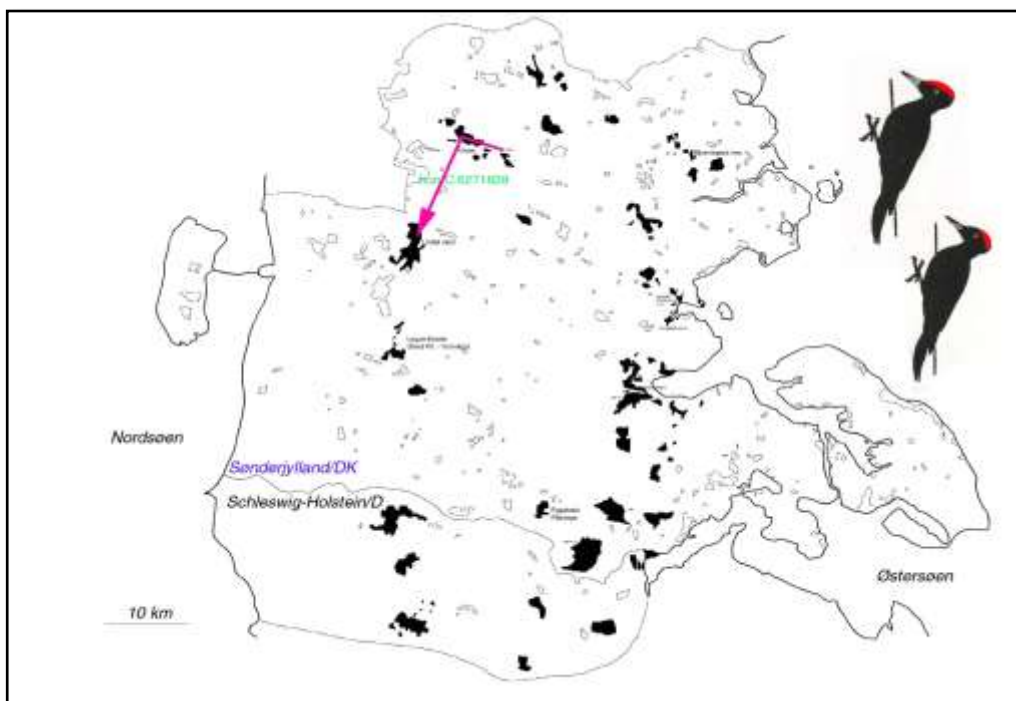
bare "regne med" at en tidlig, delvis aflæsning af en "ynglehun" (den 24.marts) holder sæsonen igennem, men kan blive udkonkurreret af en gammel, erfaren ynglehun fra en tidligere lokalitet. Medvirkende til at det tager tid at lave sortspættearbejde.

Ikke alle omflytninger bærer frugt for sortspætte. Et ellers traditionelt område ved grænsen med f.eks. Søgård skov, Frøslev plantage og Handewitter Forst stod tomme i 2016. Omvendt kom der et par i Gråsten-skovene, mens Pamhule skov lagde hus til hele to par.

Visse steder var der i 2016 et påfaldende influx af alliker rugende i sortspættehuller. Det ramte især i Søgård skov og Kelstrup plantage. Alliker kan let tage pippet fra sortspætter, ved at de et par stykker eller flere kan mob-

be sortspætten væk fra sit hul. De få gange der blev set sortspætte i starten af sæsonen i Søgård var alt, men det blev forsøgt at finde evt. nye huller – også utraditionelle steder som små naboskove med bøge - og om sortspætte evt. bare holdt meget lav profil for at undgå allikernes opmærksomhed.

Kortets sorte skove er de hidtidige yngleområder for sortspætte i Sønderjylland, herunder de tre steder for denne hun med ringnummeret Cop.6271828 i 2010-16. Man ser desuden at der er skovfattigt med ret små skove i Midtsønderjylland, hvor der hidtil kun har været ét ynglested. Sandsynligvis flyver de fleste sortspætter udenom skovfattige områder når de vil flytte sig. Kortets afgrænsning mod nord er den gamle amtsgrænse.

PANURUS

Udgives af Dansk Ornitologisk Forening (DOF) Sønderjylland og Ornitologisk forening for Als og Sundeved (OAS).

Oplag: 400 eksemplarer.

Tryk: A. Søe-Knudsen, Stoholm
ISSN0904-5619

Løst abonnement

Pris: kr. 150,00

Som indbetales på kontonummer
7970 0114097 (Sydbank) og mærkes
"Panurus"

Husk at oplyse navn m.m.

NB: Må ikke bruges til indbetaling af kontingent til OAS.

Redaktion

Viggo Petersen

Kongshoved 5
Kegnæs
6470 Sydals
5135 1373
petersenviggo@gmail.com

Gabor Graehn

Nyvang 10
6400 Sønderborg
gaborgraehn@gmail.com

Besøg DOF-Sønderjyllands hjemmeside på **www.dof-syd.dk** eller se på Facebook.

Her finder du masser af oplysninger om lokalafdelingen, aktuelle nyheder, forum og galleri, samt tidligere numre af PANURUS.

Mødestedet for sønderjyske ornitologer

Besøg også **www.oasweb.dk**

OAS hjemmeside med ture, fotos og blog.

Her finder du også tidligere numre af PANURUS

PANURUS er et fælles medlemsblad for DOF-Sønderjylland og Ornitologisk forening for Als og Sundeved (OAS). Bladet udkommer som udgangspunkt med 4 årlige numre.

Synspunkter der kommer til udtryk i artikler m.m. , dækker ikke nødvendigvis foreningernes holdninger. Eftertryk i uddrag er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Bladets formål er

- at formidle sønderjyske ornitologers naturoplevelser.
- at formidle den løbende diskussion om naturbevarelse.
- at være til gensidig inspiration.
- at formidle ornitologisk viden om primært den sønderjyske fuglefauna.

Produktionsplan for 2017

- **Deadline for nr. 1 er 15. februar**
- Deadline for nr. 2 er 15. maj
- Deadline for nr. 3 er 15. august
- Deadline for nr. 4 er 15. november

Artikler sendes til Gabor eller Viggo som Word-fil.
Billeder og illustrationer sendes som jpg-fil/jpeg-fil eller som papirfoto /tegning til scanning (ønsker du sidstnævnte retur, bedes du notere det).

Med ca. 400 modtagere har PANURUS en stor læser-skare. Bladets indhold bygger på artikler og billeder, der genspejler medlemmernes oplevelser. **Vi modtager derfor gerne artikler/billeder fra dig. Disse vil blive bragt med minimal redigering.**

Redaktionen opbygger et billedarkiv om Sønderjyllands natur og fugleliv. Til dette arkiv modtager vi gerne billeder fra medlemmer fra hele landsdelen. Alle skarpe billeder har interesse. og kan sendes til redaktionen som jpg- og jpeg-filer.

Angiv gerne oplysninger om billedet (hvem, hvad, hvor, hvornår).

Ved gengivelse i PANURUS vil fotografen altid blive krediteret.

STØT VORE ANNONCØRER - DE STØTTER OS

Dansk Ornitologisk Forening Sønderjylland

Formand: Jørn Vinther Sørensen
Kongevej 64
6100 Haderslev

Tlf.: 7453 1720 / mobil: 2080 3916
mail: jorn.vinther.sorensen@gmail.com

www.dof-syd.dk

Kontingent opkræves af hovedforeningen.

Ornitologisk forening for Als og Sundeved

Formand: Kaj Abildgaard
Johan Skjoldborgs Vej 3
6400 Sønderborg.

Tlf.: 7442 5005
mail: abildgd@stofanet.dk

www.oasweb.dk

Kontingent til OAS (kr. 150,00) indsættes på
reg.1551 kontonr. 9104429

~~AFSENDER~~

~~VIGGO PETERSEN
KONGSHØVED 5
KEGNÆS
6470 SYDALS~~

POST

PP

DANMARK

B

